

Výzkumná studie

Alkohol, drogy a jiné formy rizikového chování u studentů středních škol v Ústeckém kraji (realizace 2017)

V České republice je míra užívání návykových látek u dětí i dospělých ve srovnání s celoevropským průměrem i ve srovnání s ostatními vyspělými státy světa vysoká. V pravidelných 4 letých intervalech, již od roku 1995, se realizuje Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD), která se zaměřuje na výskyt rizikového chování mezi 16 letými studenty. V roce 2015 bylo zapojeno 35 evropských zemí. V rámci ČR tvořilo výsledný výběrový soubor 6 151 respondentů a pro analýzu a srovnatelnost dat s mezinárodní úrovní byl vybrán výběrový soubor celkem 2 738 studentů. Ve srovnání s rokem 2011 došlo u 16letých k výraznému poklesu míry kouření cigaret, užívání alkoholu a nelegálních návykových látek. Dále vyšlo, že první zkušenosti s alkoholem, tabákem a konopnými drogami a dalšími návykovými látkami se posouvají do vyššího věku. Srovnávají se také rozdíly mezi chlapci a dívkami díky tomu, že chlapci užívají v porovnání s předchozím obdobím méně.

Ústecký kraj realizoval koncem roku 2017 Výzkumnou studii „Alkohol, drogy a jiné formy rizikového chování u studentů středních škol v Ústeckém kraji“. Záměrem studie realizované v Ústeckém kraji bylo získat informace o rizikovém chování studentů středních škol z hlediska návykových látek i nelátkových závislostí spojených s hazardním hraním nebo informačními technologiemi, dále zjistit zkušenost středoškoláků s preventivními aktivitami. Výsledky studie lze srovnat s výstupy ESPAD za Českou republiku (ČR).

Studie byla realizovaná v rámci grantu Ústeckého kraje „Sociálně patologické jevy u studentů středních škol v Ústeckém kraji“ – ÚK 17/SML0980/SOPD/OKH. Realizátorem byla Fakulta sociálně ekonomická Univerzity Jana Evangelisty Purkyně ve spolupráci se z. s. SCAN. Výzkum byl zaměřen konkrétně na zkušenost dospívajících s alkoholem, kouřením, drogami a nelátkovými závislostmi jako je sázení, hraní na počítači, užívání sociálních sítí (užívání, vnímání dostupnosti a rizikovitosti), součástí byly dotazy zaměřené na sociodemografickou strukturu studentů. V rámci studie byla dále zjišťována forma a rozsah proběhlých preventivních aktivit ve školách a náhled studentů na přínos absolvovaných preventivních programů či akcí. Pro zapojení do studie byly osloveny střední školy zřizované Ústeckým krajem (52 škol), **zapojilo se 17 škol a 1 063 studentů** (modus 16 let). Do statistické analýzy bylo zahrnuto 1047 validních dotazníků, neboť 16 dotazníků bylo vyřazeno, a to kvůli deklaraci užití neexistující drogy a vícenásobným hrubým rozporům v prevalenčních otázkách (respondenti např. opakovaně uvedli, že častěji užili v posledním měsíci než za celý život). Výzkumný soubor studentů byl složen ze zástupců prvních až čtvrtých ročníků středních škol. Jednalo se o soubor reprezentativní, z něhož lze statistickým zpracováním činit zobecňující závěry. Šetření bylo anonymní. S daty zpracovanými na úrovni jednotlivých škol bylo zacházeno jako s přísně důvěrnými informacemi. V souladu s etickými normami byly výstupy anonymizovány a nikde nejsou uváděné a dohledatelné identifikátory jednotlivých škol (ani v závěrečné zprávě projektu pro zadavatele). Ředitelé jednotlivých škol mohli být v případě zájmu se získanými anonymními výsledky za jejich školu seznámeni realizátory výzkumu ústně.

Z hlediska porovnání zkušeností a názorů studentů Ústeckého kraje se vzorkem studentů ČR sledovaných v rámci studie ESPAD lze srovnávat pouze 16 leté studenty. Proto tento účel byly z výzkumného vzorku středoškoláků vyselektovány některé výsledky pouze 16 letých respondentů - tyto tvoří přílohu č. 3. Z hlediska srovnání výstupů od studentů z Ústeckého kraje (ÚK) lze obecně konstatovat, že ve srovnání s výsledky 16 letých studentů z celé ČR vykazují obdobnou zkušenost se

sledovanými jevy, nijak výrazně se neodlišují. V rámci jednotlivých jevů se jedná o odchylky několika málo procent (př. celoživotní zkušenost s kouřením ČR 66% studentů x ÚK 61,1% studentů, pití nadměrných dávek alkoholu ČR 41,9% studentů x ÚK 46,4 %). Vyšší procentní zastoupení u studentů z ÚK lze vysledovat u denního hraní počítačových her (ÚK 38,6% x ESPAD 27,6%) nebo u času stráveného denně na internetu (ÚK 52% studentů více než 4 hodiny ve všední den x ČR 41,5 % studentů). Níže je uvedeno několik příkladů srovnání 16 letých studentů Ústeckého kraje oproti studentům ČR sledovaným v rámci ESPAD. Dále je uvedeno několik souhrnných výstupů vyplývajících z celkového souboru středoškoláků. Podrobné jednotlivé výsledky za celý soubor respondentů jsou k nalezení v přiložených prezentacích. U mnoha sledovaných jevů je rozklíčováno zastoupení děvčat a chlapců a také zastoupení z hlediska typu školy (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště – G, SOŠ, SOU). Ohledně užívání jednotlivých látek mají obvykle nejvyšší procentní zastoupení studenti učilišť. Např. z hlediska kouření v posledních 30 dnech kouřilo v průměru 32,2% studentů, dle typu školy - 16,3 % na G, 35,3 % SOŠ a 45% SOU. Denní kuřáci – 4,8% G, 18,9% SOŠ a 36,8% SOU. Výjimka se objevila u pití alkoholu v posledních 30 dnech, kdy nevíce požívali alkohol gymnazisté – 77% G, 68,2 SOŠ a 72,8% SOU. Prezentace tvoří přílohy č. 1 a 2.

Samostatně sledovanou oblastí bylo téma primární prevence. Zjištění v této oblasti jsou podrobně vypracována v samostatném článku, který byl zpracován realizátory výzkumu pro časopis Adiktologie v preventivní a léčebné praxi. Přínosným výstupem od studentů je, že jako nejzajímavější preventivní aktivitu hodnotí sérii besed. Tyto aktivity se však umísťují na předposledním místě z hlediska počtu věnovaného času preventivním aktivitám v uplynulém školním roce. Článek k prevenci je přílohou č. 4.

SROVNÁNÍ - POUZE 16 letí studenti - ESPAD 2015 v rámci ČR a Ústecký kraj 2017

ESPAD 2015 – 16 letí studenti (údaje Národního monitorovacího střediska - NMS):

- 66 % šestnáctiletých studentů někdy v životě kouřilo cigarety, 29,9 % kouřilo v posledních 30 dnech;
- 16,4 % kouří denně, 4,5 % kouří denně 11 a více cigaret;
- 95,8 % studentů ochutnalo v životě alkohol, v posledních dnech pilo alkohol 68,5 %;
- 41,9 % pilo v posledních 30 dnech 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti, pití nadměrných dávek alespoň jednou týdně uvedlo 12,1 % studentů;
- průměrný věk první zkušenosti s cigaretou dosahoval 11,9 let, průměrný věk konzumace první sklenice alkoholu 12,6 let;
- 37,4 % studentů vyzkoušelo v životě nějakou nelegální drogu, nejčastěji (36,8 %) konopné látky;
- 2,7 % vyzkoušela extázi, 3,8 % LSD a halucinogeny, 3,3 % halucinogenní houby, 1,4 % pervitin, 1,4 % kokain a méně než 1,0 % ostatní nelegální drogy;
- průměrný věk první zkušenosti s konopnými látkami dosahoval 14,5 let;
- více než 80 % šestnáctiletých si dokáže snadno obstarat cigarety a pivo, 50 % studentů si snadno obstará jiný druh alkoholu a konopné látky;
- 27,6 % studentů hraje denně nebo téměř denně počítačové hry, 83,9 % denně surfuje na internetu;
- 41,5 % studentů stráví v běžný všední den na internetu 4 a více hodin, 53,4 % pak 4 a více hodin o víkendu;
- 9,1 % studentů hrálo v posledních 12 měsících hazardní hry, odhadem je mezi šestnáctiletými přibližně 2,7 % v riziku vzniku problémového hráčství.

Ústecký kraj 2017 – 16 letí studenti:

- 61,1 % šestnáctiletých studentů někdy v životě kouřilo cigarety, 34,6 % kouřilo v posledních 30 dnech;
- 20,3 % kouří denně
- 93,3 % studentů ochutnalo v životě alkohol, v posledních 30 dnech pilo alkohol 63,6 %;
- 46,4 % pilo v posledních 30 dnech 5 a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti, pití nadměrných dávek 3 a vícekrát v posledních 30 dnech uvedlo 17,8 % studentů;
- průměrný věk první zkušenosti s cigaretou dosahoval 12,7 let, průměrný věk konzumace první sklenice alkoholu 13,2 let;
- 35,9 % studentů vyzkoušelo v životě nějakou nelegální drogu, nejčastěji (32,2 %) konopné látky;
- 6 % vyzkoušela extázi, 5,8 % halucinogeny, 5,8 % halucinogenní houby, 0,2 % pervitin, 0,3 % kokain a méně než 1,0 % ostatní nelegální drogy;
- průměrný věk první zkušenosti s konopnými látkami dosahoval 14,7 let;
- více než 80 % šestnáctiletých si dokáže snadno obstarat cigarety (84,3%) a pivo (84,2%), 49 % studentů si snadno obstará marihuanu, 59,2% destiláty, 75,9 cider, 70,6 víno, 84,2 alkopops
- 38,6 % studentů hraje denně nebo téměř denně počítačové hry, 75,4 % denně surfuje na internetu (hry, hudba) a 84,6 % denně chatuje s kamarády pomocí internetu
- 52 % studentů stráví v běžný všední den na internetu 4 a více hodin, 68,3 % pak 4 a více hodin o víkendu;
- 13,4 % studentů hrálo někdy hazardní hru, odhadem je mezi šestnáctiletými přibližně 2,5 % v riziku vzniku problémového hráčství.

Některé souhrnné výstupy za celý vzorek studentů (ze souhrnu prezentací):

- Nejfrekventovanější volnočasové aktivity jsou online (denně 80%), denně sportuje jen 25%
- Jedna třetina studentů aktuálně kouří
- Alkohol pije aktuálně 80% studentů, 20% opakovaně nadměrné dávky, 28% je ohroženo
- S nelegální drogou má zkušenost téměř 50%
- Problémovým hráčstvím je ohroženo 4% studentů, závislostí na internetu/hrách téměř 10%
- peníze hrálo celkem 16% dětí, značná část z nich s rodiči (9%)
- Téměř jedna pětina studentů měla minulý rok po požití alkoholu úraz
- Téměř jedna čtvrtina studentů měla v minulém roce sex bez ochrany po požití alkoholu, nejvíce ve 3. ročníku
- Preventivních aktivit se v minulém školením roce zúčastnilo 48% studentů. Nejvíce se jí účastnili studenti v Ústeckém kraji a v nižších ročnících. Prevalence problémových jevů narůstá ve vyšších ročnících, a proto by bylo vhodné ji směřovat i do těchto ročníků.
- Podávané informace jsou srozumitelné, ale nejsou nové.
- Forma prevence je hodnocena negativně. Exkurzím je věnováno hodně času, i když pro studenty nejsou jako zajímavé. Série besed, které jsou studenty hodnoceny jako nejzajímavější, jsou na pomyslném předposledním místě v počtu věnovaného času.

Ústecký kraj

Přílohy:

Příloha 1: Prezentace 1 - Výstupy studie rizikové chování studentů SŠ v ÚK

Příloha 2: Prezentace 2 - Rizikové chování studentů SŠ v ÚK - Vybrané problémové jevy

Příloha 3: Grafické zobrazení - 16 letí studenti pro srovnání s ESPAD 2015

Příloha 4: Výstup prevence - Článek pro aplp

Zpracovala: Eva Kalinová

(dle podkladů uvedených v přílohách a dat NMS 2016)